22. HAFTA

22

Ekonomik Sektörlere Göre Ülkelerin Gelişmişlik Seviyesi

1-5 Mart 2027

ÖĞRENME ÇIKTISI · COĞ.10.5.2

Ekonomik sektörlerin dağılımını gösteren tablo, grafik, şekil ve/veya diyagramlar üzerinden farklı gelişmişlik seviyesine sahip ülkeleri karşılaştırabilme

Süreç bileşenleri

a) … diyagramları bileşenleriyle tanır ve anlamlandırır.
b) … diyagramları çözümler.
c) … diyagramlardan sonuç çıkarır.
ç) … diyagramlardan elde ettiği sonuçları karşılaştırır.

Bugünün yolu

22. HAFTA

1 **İkinci gösterge: GSYİH**

s. 153

2 **Kanada ve Çad**

Pasta grafikleri · s. 154

3 **Beş ülke**

Tablolar · s. 155

4 **Gelişmiş mi, az gelişmiş mi?**

4. adım · s. 155

5 **Çalışma yaprağı**

Karşılaştırma metni · s. 156

Geçen haftayı hatırlayalım: İtalya ve Zambiya

HATIRLA

İtalya ve Zambiya'nın çalışan nüfus grafikleri (s. 153) bize ne söylüyordu? Hangisi ekonomik açıdan gelişmiş ülke özelliği gösteriyordu, neden?

Geçen haftayı hatırlayalım: İtalya ve Zambiya — Örnek cevap

CEVAP

İtalya ve Zambiya'nın çalışan nüfus grafikleri (s. 153) bize ne söylüyordu? Hangisi ekonomik açıdan gelişmiş ülke özelliği gösteriyordu, neden?

Örnek cevap

- İtalya: tarım %3,6 · sanayi %26,6 · hizmet %69,8 — çalışanların çoğu sanayi ve hizmette.
- Zambiya: tarım %55,4 · sanayi %9,9 · hizmet %34,7 — çalışanların yarıdan fazlası tarımda.

Ekonomik açıdan gelişmişlik seviyesi yüksek olan ülkelerde birincil ekonomik sektördeki faaliyet kollarında çalışanların yüzdesi düşük; ikincil ve üçüncül ekonomik sektörlerdeki faaliyet kollarında çalışanların yüzdesi yüksektir.

İkinci gösterge: sektörlerin GSYİH'deki payı

5.2

GAYRİSAFİ YURT İÇİ HASILA (GSYİH)

Belirli bir zaman diliminde (genellikle 1 yılda) bir ülkenin coğrafi sınırları içerisinde üretilmiş bütün mal ve hizmetlerin piyasa fiyatlarıyla değerlendirilmiş hâli gayrisafi yurt içi hasıla (GSYİH) olarak adlandırılır.

Genel olarak birincil ekonomik sektörlerden elde edilen ürünlerin ekonomik açıdan katma değerinin düşük ürünler olması, bu sektörün gayrisafi yurt içi hasılasındaki payının diğer sektörlere göre daha düşük olmasına neden olmuştur.

Birincil sektörün GSYİH payı DÜŞÜK

Gelişmiş: ABD, Almanya, İngiltere, İsviçre, Japonya

Birincil sektörün GSYİH payı YÜKSEK

Az gelişmiş: Kamerun, Gana, Bhutan, Ruanda, Nijer

Etkinlik: Ekonomik Sektörlere Göre Ülkelerin Gelişmişlik Seviyesi

BİREYSEL · 40+40

Amaç *Belirli ekonomik göstergelerden hareketle farklı ülkelerin gelişmişlik seviyesini karşılaştırabilme*

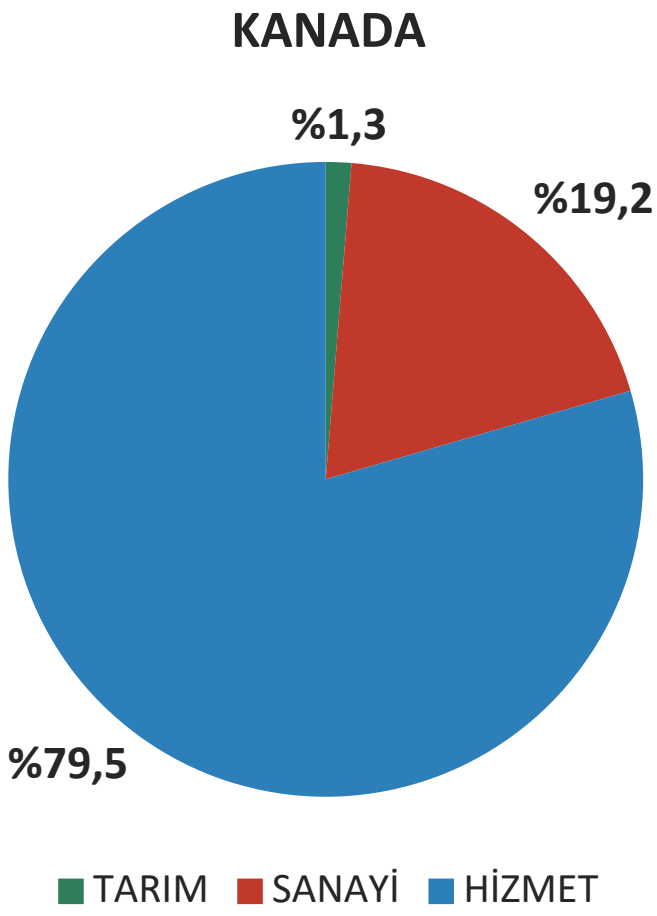
Beceri *Program: tablo ve grafik okuma ve yorumlama (SBAB11.1) · veri okuryazarlığı (OB7) · açık fikirlilik (E3.5)*

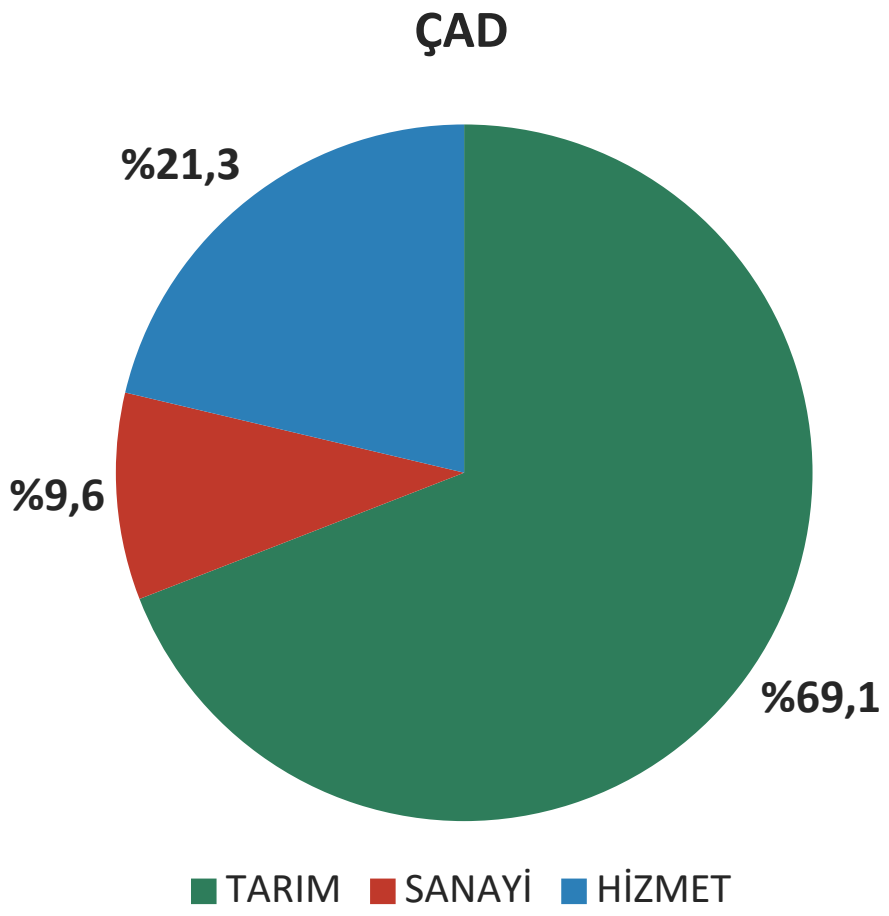
1. Adım	Kanada ve Çad: çalışan nüfus ve GSYİH grafiklerini inceleyin (s. 154).	**10 dk**
2. Adım	Kanada ve Çad verileriyle üç soruyu cevaplayın (s. 154).	**12 dk**
3. Adım	Beş ülkenin tablolarını inceleyin, soruyu cevaplayın (s. 155).	**12 dk**
4. Adım	Ülkeleri gelişmiş / az gelişmiş diye işaretleyin (s. 155).	**9 dk**

1. adım: çalışan nüfus kimde, nerede?

1. ADIM

Çalışan Nüfusun Ekonomik Sektörlere Dağılış Yüzdesi (2025)

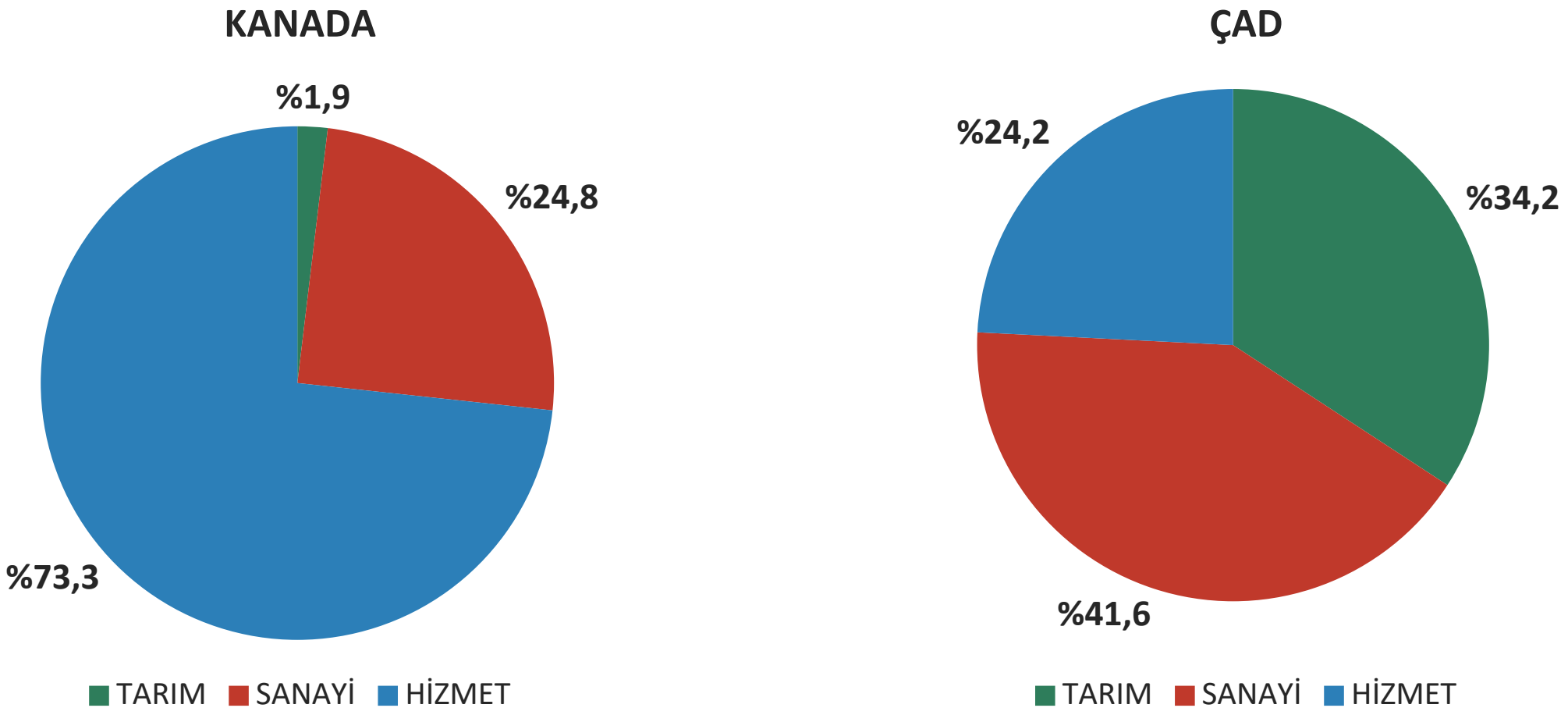

1. adım: üretimin değeri hangi sektörden?

1. ADIM

Ekonomik Sektörlerin GSYİH Yüzdesi (2025)

Grafiği okuyalım

OKU

Dört grafikte de en büyük dilim hangi sektöre ait? Kanada'nın çalışan nüfus grafiğinde tarım dilimi neden neredeyse görünmüyor?

Grafiği okuyalım — Örnek cevap

CEVAP

Dört grafikte de en büyük dilim hangi sektöre ait? Kanada'nın çalışan nüfus grafiğinde tarım dilimi neden neredeyse görünmüyor?

Örnek cevap

- Kanada · çalışan nüfus: hizmet %79,5 · GSYİH: hizmet %73,3
- Çad · çalışan nüfus: tarım %69,1 · GSYİH: sanayi %41,6
- Kanada'da tarımda çalışanlar yalnız %1,3'tür: dilim bütün dairenin yüzde birinden biraz büyüktür.

Çad'da çalışanların çoğu tarımdadır ama GSYİH'nin en büyük payı sanayidedir.

SORU 1

Ülkelerdeki çalışan nüfusun ekonomik sektörlere dağılımı yüzdelerindeki farklılıklar hakkında neler söylenebilir?

2. adım · 1. soru — Örnek cevap

CEVAP

Ülkelerdeki çalışan nüfusun ekonomik sektörlere dağılımı yüzdelerindeki farklılıklar hakkında neler söylenebilir?

Örnek cevap

- Kanada'da çalışanların %79,5'i hizmette, %19,2'si sanayide, yalnız %1,3'ü tarımdadır.
- Çad'da çalışanların %69,1'i tarımda; sanayide %9,6, hizmette %21,3'tür.

Kanada'da çalışanlar ikincil ve üçüncül sektörde, Çad'da birincil sektörde yoğunlaşır. Bu dağılım kitapta gelişmiş (Kanada) ve az gelişmiş (Çad) ülkeler için anlatılan özelliklere uyar.

Ülkelerdeki ekonomik sektörlerin GSYİH yüzdesindeki farklılıklar nelerdir?

2. adım · 2. soru — Örnek cevap

CEVAP

Ülkelerdeki ekonomik sektörlerin GSYİH yüzdesindeki farklılıklar nelerdir?

Örnek cevap

- Kanada: hizmet %73,3 · sanayi %24,8 · tarım %1,9 — GSYİH'nin çoğu hizmetten gelir.
- Çad: sanayi %41,6 · tarım %34,2 · hizmet %24,2 — tarımın payı Kanada'dakinden çok yüksektir.
- Çad'da tarım çalışanların %69,1'ini istihdam eder ama GSYİH'nin %34,2'sini üretir: birincil sektörün ürünlerinin katma değeri düşüktür (s. 153).

Çad'da sanayinin GSYİH payı yüksektir ama sanayide çalışanlar yalnız %9,6'dır: sanayi payı tek başına gelişmişlik göstermez.

Kanada ve Çad: karşılaştırma tablosu

KARŞILAŞTIR

Sektör	Kanada · çalışan	Kanada · GSYİH	Çad · çalışan	Çad · GSYİH
Tarım	%1,3	%1,9	%69,1	%34,2
Sanayi	%19,2	%24,8	%9,6	%41,6
Hizmet	%79,5	%73,3	%21,3	%24,2

Ne görüyoruz?

- Kanada'da iki göstergede de hizmet ağırlıklıdır; çalışan payı ile GSYİH payı birbirine yakındır.
- Çad'da iki gösterge ayrışır: tarımda çalışanların payı (%69,1) tarımın GSYİH payının (%34,2) iki katından fazladır; sanayide ise tersi olur (%9,6 ve %41,6).

Ülkelerdeki çalışan nüfusun sektörlere dağılımı yüzdesi ülkelerin ekonomik açıdan gelişmişlik seviyesi hakkında çıkarım yapmada tek başına yeterli olur mu? Açıklayınız.

2. adım · 3. soru — Örnek cevap

CEVAP

Ülkelerdeki çalışan nüfusun sektörlere dağılımı yüzdesi ülkelerin ekonomik açıdan gelişmişlik seviyesi hakkında çıkarım yapmada tek başına yeterli olur mu? Açıklayınız.

Örnek cevap

- Tek başına yeterli değildir; ama önemli bir göstergedir: kitap çalışan nüfusun dağılışı ile gelişmişlik arasında güçlü bir ilişki olduğunu söyler (s. 153).
- Sektörlerin GSYİH payı da incelenmelidir: Çad'da çalışanların çoğu tarımdadır ama GSYİH'de en büyük pay sanayinindir.
- Kitabın saydığı diğer göstergeler: kişi başına düşen millî gelir, ham madde ve işlenmiş madde ticareti, enerji ve gıda tüketimi, nüfus artış hızı, beklenen yaşam süresi, kentli nüfus ve okuryazar yüzdesi (s. 153).

Bilgimizi Yoklayalım

YOKLAMA 5

Kanada'da tarımda çalışanlar %1,3, tarımın GSYİH payı %1,9; Çad'da tarımda çalışanlar %69,1, tarımın GSYİH payı %34,2'dir (2025). Bu verilere göre hangisi söylenebilir?

A Çad'da çalışanların çoğu tarımdadır ama tarım GSYİH'nin yarısından azını oluşturur.

B Kanada'da GSYİH'nin en büyük payı tarımdan gelir.

C Çad'da hizmette çalışanların payı Kanada'dakinden yüksektir.

D İki ülkede de çalışanların en büyük payı tarımdadır.

E Kanada'da sanayide çalışanların payı Çad'dakinden düşüktür.

Bilgimizi Yoklayalım — Cevap

YOKLAMA 5

Kanada'da tarımda çalışanlar %1,3, tarımın GSYİH payı %1,9; Çad'da tarımda çalışanlar %69,1, tarımın GSYİH payı %34,2'dir (2025). Bu verilere göre hangisi söylenebilir?

A **Çad'da çalışanların çoğu tarımdadır ama tarım GSYİH'nin yarısından azını oluşturur.**

B Kanada'da GSYİH'nin en büyük payı tarımdan gelir.

C Çad'da hizmette çalışanların payı Kanada'dakinden yüksektir.

D İki ülkede de çalışanların en büyük payı tarımdadır.

E Kanada'da sanayide çalışanların payı Çad'dakinden düşüktür.

Kitap s. 154: Çad'da tarım çalışanların %69,1'ini istihdam eder, GSYİH'nin %34,2'sini üretir. Kanada'da GSYİH'nin en büyük payı hizmettedir (%73,3); hizmette çalışanlar Kanada'da %79,5, Çad'da %21,3; sanayide çalışanlar Kanada'da %19,2, Çad'da %9,6'dır.

3. adım: beş ülkenin tabloları (2025)

3. ADIM

Ülkelerde Çalışan Nüfusun Ekonomik Sektörlere Dağılış Yüzdesi (2025)

Ülke	Birincil	İkincil	Üçüncül
Belçika	1,1	19,4	79,5
Uganda	65,9	7,1	27
Romanya	17,9	33,2	48,9
Brezilya	8,2	20,2	71,6
ABD	1,6	19,3	79,1

Ülkelerdeki Ekonomik Sektörlerin GSYİH Yüzdeleri (2025)

Ülke	Birincil	İkincil	Üçüncül
Belçika	0,9	20,5	78,6
Uganda	25,5	28,5	46
Romanya	4,2	29,2	66,6
Brezilya	6,9	25,4	67,8
ABD	1	18	81

İkili görevi: seçtiğiniz ülkede çalışan payı ile GSYİH payı en çok hangi sektörde ayrışıyor?

3. adım · soru

3. ADIM

Ülkelerin ekonomik açıdan gelişmişlik seviyesi belirlenirken sektörlerin GSYİH yüzdesi belirleyici faktörlerden biri olabilir mi? Açıklayınız.

3. adım · soru — Örnek cevap

CEVAP

Ülkelerin ekonomik açıdan gelişmişlik seviyesi belirlenirken sektörlerin GSYİH yüzdesi belirleyici faktörlerden biri olabilir mi? Açıklayınız.

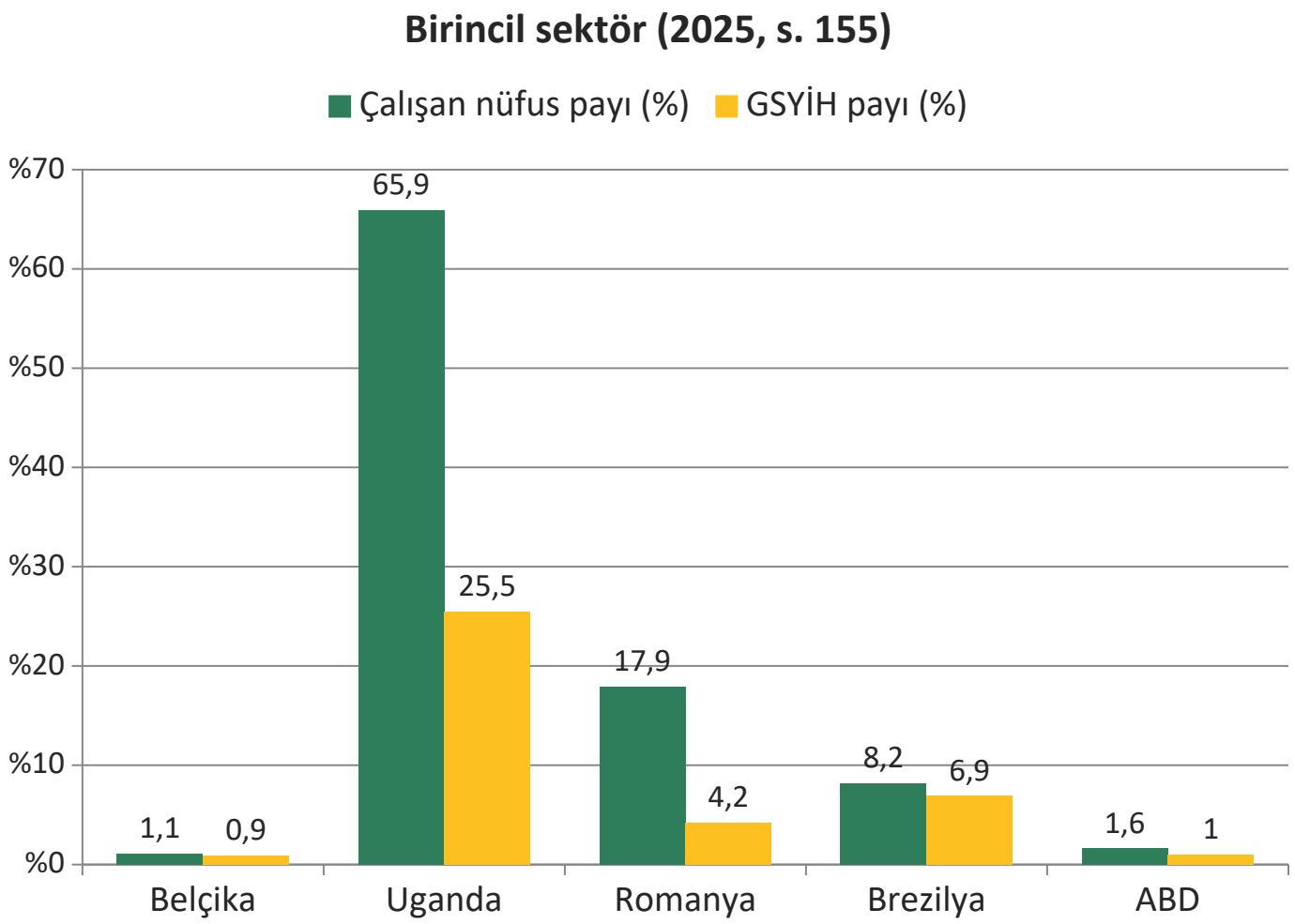
Örnek cevap

Evet, belirleyici faktörlerden biri olabilir.

- Belçika ve ABD'de birincil sektörün GSYİH payı çok düşük (%0,9 ve %1), üçüncülün payı yüksektir (%78,6 ve %81). Uganda'da birincilin payı %25,5'tir.
- Kitaba göre birincil sektörün GSYİH payı gelişmiş ülkelerde düşük, az gelişmiş ülkelerde yüksektir (s. 153).
- Ama tek başına değil, çalışan nüfusla birlikte değerlendirilir: Uganda'da çalışanların %65,9'u birincil sektördedir, GSYİH'nin ise %25,5'i oradan gelir.

Birincil sektör: çalışan payı ve GSYİH payı — Örnek cevap

CEVAP

Ne görüyoruz?

- Uganda ve Romanya'da birincil sektörde çalışanların payı, bu sektörün GSYİH payından çok yüksektir.
- Belçika, ABD ve Brezilya'da iki değer birbirine yakın ve düşüktür.

Çalışan payı ile GSYİH payı arasındaki büyük fark, birincil sektörün katma değerinin düşük olduğunu gösterir (s. 153).

4. adım: gelişmiş mi, az gelişmiş mi?

4. ADIM

Ülkeler	Gelişmiş ülke	Az gelişmiş ülke
İtalya		
Çad		
Romanya		
Brezilya		
Kanada		

İşaretinizin yanına kısa bir gerekçe yazın: hangi sektörde, kaç yüzde?

İtalya s. 153 · Kanada ve Çad s. 154 · Romanya ve Brezilya s. 155

4. adım: gelişmiş mi, az gelişmiş mi? — Örnek cevap

CEVAP

Ülkeler	Gelişmiş ülke	Az gelişmiş ülke	Gerekçe (kitap verisi)
İtalya	X		Birincil sektörde çalışan %3,6 (s. 153)
Çad		X	Tarımda çalışan %69,1; tarımın GSYİH payı %34,2
Romanya	X *		Birincil: çalışan %17,9, GSYİH %4,2; üçüncül GSYİH %66,6
Brezilya	X *		Birincil: çalışan %8,2, GSYİH %6,9; üçüncül çalışan %71,6
Kanada	X		Tarımda çalışan %1,3; hizmet GSYİH payı %73,3

*** Kitap iki kategori verir. Romanya ve Brezilya'nın verileri kesin bir ayrım için yeterince belirgin değildir: verilere dayanan gerekçeli her cevap kabul edilir.**

Verilerle ve saygıyla konuşuruz

TARAFSIZ YORUM

Ülkelerin gelişmişlik seviyelerine yönelik yorum ve düşüncelerin tarafsız bir şekilde paylaşılması sağlanır (program).

Veriyle söyle

“Çad'da çalışanların %69,1'i tarımdadır.”

Kaynağı göster

Hangi tablo, hangi yıl, kitabın kaçıncı sayfası?

Yargılama

Ülkeyi ve insanlarını küçümseyen ifade kullanma; sayıyı yorumla, insanı değil.

Çalışma yaprağı: karşılaştırma metni

ÇALIŞMA YAPRAĞI

Aşağıda verilen kavramları kullanarak farklı gelişmişlik seviyesine sahip ülkeleri karşılaştırabilmeye yönelik bir metin oluşturarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

Ekonomik Faaliyet | **Ekonomik Sektör** | **Gayrisafi Millî Hasıla (GSMH)** | **Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)** | **Gelişmişlik**

GSMH (sözlük, s. 227):
Ekonomide belli bir dönemde ülke vatandaşlarınca üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasa değeri.

Yardım eden kalıp: … ve … ekonomik faaliyetler ve sektörler bakımından karşılaştırıldığında … · …'da çalışanların %…'i … sektöründedir · GSYİH'de en büyük pay … · Bu göstergelere göre … gelişmiş, … az gelişmiş bir ülkedir, çünkü … .

Çalışma yaprağı: örnek metin

YAZ

Beş kavramı kullanarak farklı gelişmişlik seviyesine sahip iki ülkeyi karşılaştıran kısa bir metin yazın.

Çalışma yaprağı: örnek metin — Örnek cevap

CEVAP

Beş kavramı kullanarak farklı gelişmişlik seviyesine sahip iki ülkeyi karşılaştıran kısa bir metin yazın.

Örnek cevap

Ekonomik faaliyetler, faaliyetin özelliklerine göre ekonomik sektörlere ayrılır. Kanada ve Çad'da çalışan nüfusun sektörlere dağılımı çok farklıdır: Kanada'da çalışanların %79,5'i hizmette, Çad'da %69,1'i tarımdadır. Bir ülkenin sınırları içinde bir yılda üretilen mal ve hizmetlerin değeri olan gayrisafi yurt içi hasılanın (GSYİH) Kanada'da %73,3'ü hizmetten gelir; Çad'da tarımın payı %34,2'dir. Çad'da tarım çalışanların çoğunu istihdam ettiği hâlde GSYİH'nin üçte birini üretir, çünkü birincil sektörün ürünlerinin katma değeri düşüktür. Gayrisafi millî hasıla (GSMH) ise ülke vatandaşlarınca üretilen mal ve hizmetlerin değeridir. Bu göstergelere göre Kanada'nın gelişmişlik seviyesi yüksek, Çad'ınki düşüktür.

Gelecek derse hazırlık: Türkiye ekonomisi

HAZIRLIK

1	Ekonomik sektörlerin Türkiye ekonomisindeki yeri ile ilgili oluşturacağınız tablo, grafik, şekil ve/veya diyagramın amacını belirleyiniz.	sınıfta
2	Belirlediğiniz amaca uygun oluşturacağınız tablo, grafik, şekil ve/veya diyagramları hazırlarken kullanacağınız (cetvel, pergel, boya kalemi vb.) araç gereçleri temin ediniz.	
3	Tablo, grafik, şekil ve/veya diyagramın hazırlanması sürecinde Türkiye'de ekonomik sektörlerin istihdam ve gayrisafi yurt içi hasıladaki yerine ilişkin ihtiyaç duyulan verileri Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) genel ağ adresinden temin ediniz.	
4	Temin ettiğiniz verileri tasnif ederek sınıflandırınız.	

Bugün	8-12 Mart	23. haftanın dersine kadar
Amaç cümlesi sınıfta	Ara tatil: zorunlu iş yok	Veri: okul kütüphanesi ya da ev

Amacını yaz

AMAÇ

Hazırlığın 1. maddesi: Türkiye ekonomisindeki sektörlerle ilgili hazırlayacağın tablo ya da grafiğin amacını bir cümleyle yaz.

Amacını yaz — Örnek cevap

CEVAP

Hazırlığın 1. maddesi: Türkiye ekonomisindeki sektörlerle ilgili hazırlayacağın tablo ya da grafiğin amacını bir cümleyle yaz.

Örnek cevap

- “Türkiye'de çalışan nüfusun tarım, sanayi ve hizmet sektörlerine dağılımının yıllara göre nasıl değiştiğini göstermek.”
- “Bir yılda sektörlerin Türkiye'nin gayrisafi yurt içi hasılasındaki paylarını karşılaştırmak.”

İyi amaç cümlesi: neyi (istihdam ya da GSYİH), hangi sektörleri ve hangi zamanı gösterdiğini söyler.

Bilgimizi Yoklayalım

YOKLAMA 6

Belirli bir zaman diliminde (genellikle 1 yılda) bir ülkenin coğrafi sınırları içerisinde üretilmiş bütün mal ve hizmetlerin piyasa fiyatlarıyla değerlendirilmiş hâline ne ad verilir?

A Gayrisafi millî hasıla (GSMH)

B Gayrisafi yurt içi hasıla (GSYİH)

C Katma değer

D İstihdam

E Kişi başına düşen millî gelir

Bilgimizi Yoklayalım — Cevap

YOKLAMA 6

Belirli bir zaman diliminde (genellikle 1 yılda) bir ülkenin coğrafi sınırları içerisinde üretilmiş bütün mal ve hizmetlerin piyasa fiyatlarıyla değerlendirilmiş hâline ne ad verilir?

A Gayrisafi millî hasıla (GSMH)

B Gayrisafi yurt içi hasıla (GSYİH)

C Katma değer

D İstihdam

E Kişi başına düşen millî gelir

Kitap s. 153 Bilgi Notu. GSMH ise sözlüğe göre ülke vatandaşlarınca üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasa değeridir (s. 227): GSYİH 'ülkenin sınırları içinde', GSMH 'ülkenin vatandaşlarınca' diye ayrılır.

Çıkış Kartı

ÇIKIŞ KARTI

Çıkmadan önce kâğıdına yaz:

1. Kanada ve Çad'da çalışan nüfusun sektörlere dağılımı nasıl farklıdır?

2. Çalışan nüfusun dağılımı gelişmişliği anlamak için tek başına yeterli midir? Neden?

3. GSYİH ile GSMH arasındaki farkı bir cümleyle yaz.

Bu hafta evde

BU HAFTA EVDE

- Çalışma kâğıdı 7-8. maddeler: beş ülke karşılaştırması ve çalışma yaprağı metni (sınıfta başladığın metni tamamla).
- 23. haftanın hazırlığı (s. 157, 2-4): araç gereç, TÜİK verisi, tasnif — derse kadar; tatile zorunlu iş yok.
- Veriyi okul kütüphanesinde ya da evde bilgisayarla bul; bulamazsan derste kitabın verileriyle çalışacaksın.

Kaynaklar ve Haklar

KAYNAKÇA

Ders kitabı. Coğrafya 10. Sınıf Ders Kitabı (Ortaöğretim), 2026-2027 baskısı. **Yazarlar:** Alper Soyatlar, Bülent Akça, Mehmet Ekici, Yıldıray Türkmen. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları No 10141 · Ders Kitapları Dizisi No 2174 · ISBN 978-975-11-8921-9. Slaytlardaki “Kitap s. …” etiketleri bu baskının sayfalarıdır.

Öğretim programı ve etkinlikler. Coğrafya dersi öğretim programı (2026 nüshası): Talim ve Terbiye Kurulunun 23.05.2024 tarihli ve 20 sayılı kararıyla kabul edilen, 13.05.2026 tarihli ve 53 sayılı kararıyla güncellenen program.

Haklar ve lisans. Ders kitabından alınan metin, soru ve görsellerin hakları Millî Eğitim Bakanlığına aittir; eğitim ve öğretim amacıyla, kaynak gösterilerek alıntılanmıştır (5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu md. 34). Sunumun tasarımı, ders akışı, etkinlik kurgusu, örnek cevaplar ve öğretmen notları okulapp.org'un özgün katkısıdır; yalnız bu katkılar CC BY 4.0 lisansıyla paylaşılır. Resmî bir Bakanlık materyali değildir.